

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА 2020 ГОДИНА
ЗДРУЖЕНИЕ ХОПС - ОПЦИИ ЗА ЗДРАВ ЖИВОТ СКОПЈЕ

Визија на ХОПС: Општество во кое на сите луѓе подеднакво им се почитуваат човековите права и слободи и уживаат социјална, здравствена и економска благосостојба.

Мисија на ХОПС: Промоција, почитување и заштита на човековите права и слободи заради унапредување на здравјето и социоекономскиот статус на сите луѓе, а особено на корисниците на дроги, сексуалните работници и други маргинализирани заедници базирано на принципите за намалување на штети, преку еднаков пристап до сервиси и услуги, зајакнување на заедницата, подигнување на капацитети, истражувања, анализи и застапување.

Маргинализирани заедници и засегнати страни со кои работи ХОПС

Во своето делување ХОПС првенствено своите активности ги спроведува со цел подобрување на статусот на луѓето кои употребуваат дроги и сексуалните работници, како и на сите останати маргинализирани групи во општеството и во тој контекст сите тие се директни корисници или целни групи во работењето на здружението.

ХОПС се стреми визијата и мисијата да ги оствари преку директна работа со корисниците на услугите (сервиси), застапување за промени на политики и практики, анализи и истражувања, и медиумска застапеност и видливост на организацијата. Овој извештај ги содржи достигнувањата во 2020 година. Како и секоја претходна така и изминатата 2020 година беше година исполнета со низа предизвици, од кои најголем предизвик беше во време на глобална пандемија од Ковид-19 на корисниците на услуги да им се овозможат сите услуги континуирано и непречено а притоа да се зачува здравјето на сите. Од остварените резултати со гордост можеме да кажеме дека тимовите на ХОПС посветено продолжија да работат на исполнување на мисијата и визијата на организацијата и успешно ги остварија зададените цели од годишната програма за 2020 година.. Со прогласувањето на пандемијата, работата во ХОПС веднаш се ре-организираше, се следеа сите мерки донесени од Владата на РСМ и се направија интерни протоколи за превенција од КОВИД на персоналот на ХОПС и клиентите на сервисите. Услугите останаа достапни за клиентите, а дополнително се зајакна комуникацијата преку социјалните медиуми и останати он-лајн алатки. Тимовите, постојано споделуваа информации за превенција од КОВИД, имајќи го во предвид фактот дека нашите примарни корисници на услуги, луѓето кои употребуваат дроги и сексуалните работници се едни од најранливите заедници од аспект на јавно здравје.

Работата на ХОПС е организирана во неколку програмски целини и тоа: Преку Програмската целина Сервиси се овозможува сеопфатни и интегрирани услуги на крајните корисници (луѓе кои употребуваат дроги и сексуални работници и деца во ризик) со цел унапредување на нивната здравствена и социо-економска состојба, како и заштита на нивните права, со посебен фокус на здравствените, социо-економски права, заштита од дискриминација, тортура, и родово базирано насилство, од страна на обучени и сензибилизирани професионалци со долгогодишно искуство и знаење во областа, како и обучени лица од заедниците. Програмската целина ЦЕДИ овозможува поддршка во функционирање на останатите програмски целини преку прибирање и анализа на податоци и документирања кои ќе даваат ажурен преглед на состојбата и потребите кај целните групи/корисниците, како и преку изработка на документи, студии, извештаи и предлози за подобрување на постоечките и/или за воведување на нови политики од важност за корисниците. Преку оваа програмска целина се овозможува едукација на претставници на институции, студенти, новинари, други здруженија и персоналот на организацијата со цел зголемување на нивните знаења, но и јакнење на нивните вештини за работа со корисниците. Програмата се реализира преку три посебни програмски аспекти: едукација, документирање и истражување. Преку програмската целина Застапување се преземаат активности за застапување за промена на политики, легислатива и пракса поврзани со политиката на дроги и регулирањето на сексуалната работа, а крајна цел е воспоставување на модели на декриминализација на употребата на дроги и декриминализација на сексуалната работа, преку кои системски ќе се унапредат почитувањето на човековите права, здравствена, социјална и економска добросостојба, застапеноста на заедниците во креирањето на политиките и носењето на одлуки, носење и спроведување на национални и локални политики базирани на докази и човекови права и обезбедување на одржливо домашно финансирање на сервиси потребни за заедниците.

СЕРВИСИ за корисниците на услугите на ХОПС

Оваа програмска целина во 2020 година се реализираше преку директната работа со корисниците на терен и во центрите на ХОПС кои се лоцирани во областите Кисела Вода, Шуто Оризари, Гази Баба и Центар, на територијата на Град Скопје. И покрај прогласувањето на глобалната пандемија, сервисите на ХОПС останаа континуирано достапни и пристапни за луѓето кои употребуваат дроги и сексуалните работници во текот на целата година и беа реализирани најголем дел од предвидени активности со Годишната програма за 2020 и сто тоа беа постигнати предвидените цели во програмата. Освен претходно предвидените активности со годишната програма, новонастанатата состојба со глобалната пандемија наложи спроведување и на нови активности поврзани со остварување на нова цел произлезена од оваа ситуација- Превенција од Ковид-19 вирусот и намалување

на последиците од пандемијата. ХОПС и тимовите кои работат во сервиси, веднаш ги идентификуваа сите неопходни прилагодувања, и истите беа инкорпорирани во организациските протоколи за овозможување на услугите, а се со цел да се заштитат од Ковид-19 и членовите на тимовите и корисниците на услугите.

Главни цели за оваа програмска целина предвидени со годишната програма но и дополнети со новонастанатата ситуација за :

1. Превенција на ХИВ и други по крвен и сексуален пат преносливи инфекции и туберкулоза обезбедување здравствена поддршка на ЛКУД и СР.
2. Поддршка за лекување на зависности од дроги.
3. Превенција од Ковид-19 вирусот и намалување на последиците од пандемијата
4. Рехабилитација и ресоцијализација на ЛКУД (луѓе на супституиска терапија, апстиненти, корисници на дроги кои сакаат да се лекуваат и се стремат кон апстиненција) преку обезбедување психолошка поддршка на ЛКУД
5. Социјална ре-интеграција на ЛКУД и СР во општеството преку овозможување на социјална и економска поддршка.
6. Заштита на човековите права на ЛКУД и СР со посебен фокус за заштита на здравствени, социјални и економски права, заштита од дискриминација и родово базирано насилство преку обезбедување на правна поддршка.
7. Поддршка, помош и интеграција на деца во ризик
8. Зајакнување на заедниците на ЛКУД и СР за застапување за сопствените интереси и права.
9. Зголемен опфат на корисниците на услуги преку надградување на постоечките сервиси и подобрување на квалитетот на истите.

Постигнати резултати во програмска целина Сервиси за корисниците на услугите на ХОПС во 2020 година:

1. **Превенција на ХИВ и други по крвен и сексуален пат преносливи инфекции и туберкулоза и обезбедување здравствена поддршка на ЛКУД и СР.**

Остварувањето на оваа програмска цел помеѓу луѓето кои употребуваат дроги се прави се постигна преку **размена на стерилен прибор за инјектирање (игли и шприцеви), дистрибуција на кондоми, лубриканти и печатени информативни материјали, информации и едукации.**

Во текот на 2020 година на вкупно 628 различни ЛКУД, од кои 91 контактирани за прв пат им беа поделени вкупно 188293 стерилни игли и 63004 стерилни шприцеви за со цел спречување на ширење на ХИВ и Хепатит Ц и Б преку крв, беше собран 318 кг медицински инфективен отпад и предаден и спален во ЈП „Дрисла“. Дистрибуирани беа 12037 кондоми и 5688 лубриканти со цел спречување на ширење на ХИВ вирусот преку ризичен сексуален однос. Беа дистрибуирани 9029 печатени информативно-едукативни материјали со содржини поврзани со ХИВ

превенција, превенција од други крвно и сексуално преносливи болести, превенција од предозирање и ризична употреба на дроги, превенција од КОВИД - 19, заштита на човековите права и сл. Овие активности се спроведуваа во дроп ин центрите во Кисела Вода и Шуто Оризари и преку теренски активности кои ја покриваат територијата на Град Скопје.

Во текот на 2020 година на вкупно 220 различни сексуални работници, од кои 70 контактирани за прв пат им беа дистрибуирани 43470 кондоми, 10573 лубриканти во дневниот центар во Гази Баба и преку теренски активности. Исто така им беа поделени 406 печатени информативно-едукативни материјали со содржини поврзани со ХИВ превенција, превенција од други крвно и сексуално преносливи болести, заштита на човековите права и сл

Во 2020 година со советување и тестирање за ХИВ беа опфатени 104 луѓе кои употребуваат дроги и 110 сексуални работници. **Советувањето и тестирањето за ХИВ** се правеше во дроп ин центар или со теренско комбе, и истото го спроведуваа обучени советувачи и лаборанти..

Во 2020 година едукациите на различни теми беа откажани заради пандемијата со КОВИД – 19 и препораките од Владата на РСМ, меѓутоа тимовите континуирано ги контактираа корисниците и правеа индивидуални советувања и споделуваа релевантни информации на темите од интерес за корисниците на сервисите.

Медицинскиот тим нуди основна медицинска помош за намалување на последиците од долготрајно и неправилно инјектирање, вклучува. Во 2020 година со цел намалување на штетите од долготрајна употреба и инјектирање на дроги на 256 различни клиенти им беше овозможена **базична медицинска помош преку дадени 10770 услуги како** санирање на рани, третман на апсцеси, преврски, премачкување со хепарински масти и гелови, советување за одржување на здравствената состојба итн. Тимовите на ХОПС како најголем проблем го идентификуваа органичениот пристап до третман и здравствени услуги поради рестриktivното функционирање на здравствениот систем во услови на пандемија. Ова претставуваше проблем за сите граѓани на нашата земја, но особено тешко и несразмерно ги погоди луѓето кои употребуваат дрори, бидејќи не беа во можност да одат на редовни прегледи или преврски, што доведе до значително влошување на нивната здравствена состојба. Медицинскиот тим постојано пренесува информации за превенција од КОВИД – 19.

2. Поддршка за лекување на зависности од дроги

Во текот на цела 2020 година социјалните работници и медицински лица во континуитет даваа **информации за моделите на третман** кои ги има кај нас, ги мотивираат за започнување со третман или стабилно да се одржуваат на терапијата. Информации и советувања за лекување од зависности од дроги се дадени на 191 клиент и вкупно дадени 812 услуги. Во 2020 година и покрај пандемијата со КОВИД - 19, центрите за супституиска терапија беа отворени за нови приеми. Проблем со кој се соочија луѓето кои се на супституиска терапија, во

периодот на пандемијата и вонредната состојба (март – 22 јуни), беше редуцираниот возен ред на јавниот превоз. Луѓето имаа проблем да стигнат до центрите за терапија и да се вратат дома, особено луѓето кои живеат во рурални средини. Исто така голем проблем поврзан со третман на зависност од дроги е тоа што во моментот во Македонија се достапни само супституциски третамни за зависност предизвикана од опојни дроги, додека не се достапни односно не постојат програми за третман на зависност од сите други видови дроги (стимуланси, канабис, синтетички и други видови дроги).

ХОПС повеќе од 10 години работи на поддршка и помош на децата кои употребуваат психоактивни супстанции и нивни семејства. Во 2020 година тимовите на ХОПС на 47 деца и нивни семејства дале 327 информации за третман на деца кои употребуваат психоактивни супстанции за во моментов расположивите услови за лекување. Од вкупно контактираните, дури 38 деца со согласност на семејствата се мотивирани за започнување лекување.

Годинава, и во услови на пандемија со КОВИД – 19, Универзитетските клиници за токсикологија и психијатрија примаа деца кои употребуваат дроги на лекување. Главните проблеми со кои се соочуваат децата и родителите се правење на сите потребни прегледи кои се на различни клиници (пример, за лекување на токсикологија потребно е да се направат прегледи и на психијатрија, радиологија, гинекологија) и КОВИД тест. За децата и родителите дополнителните прегледи на различни клиници се проблем, особено заради опаѓањето на мотивацијата кај децата од препраќање и чекање по клиниките. Друг проблем со кој се соочуваат е доколку започнат со супституциска терапија, треба секојдневно да се оди по терапијата првиот месец, а потоа лекарот ја дава на неделно ниво, зависно од процената. Сето ова делува демотивирански што доведува до откажување од лекувањето и започнување на повторна употреба на дроги. Овој проблем единствено може да се надмине со воспоставување на посебна Програма за лекување на деца и млади, која од 2019 година е изготвена како предлог, но сеуште не е усвоена од Владата на РСМ.

Теренскиот тим за поддршка на деца кои употребуваат психоактивни супстанции и нивни семејства во текот на 2020 година дал информации и консултации за добивање на документи на 16 деца и нивни семејства, 7 добиле информации за социјална помош и заштита, 16 клиенти за здравствено осигурување.

3. Превенција од Ковид-19 вирусот и намалување на последиците од истиот

Веднаш по прогласувањето на пандемијата со КОВИД – 19, ХОПС со поддршка и помош од своите долгогодишни партнери и постојани донатори ги обезбеди потребните средства за **превенција од КОВИД -19**, на вработените и ангажираните лица така и за корисниците на услугите (средства за дезинфекција, скафандери, маски, визири, ракавици, заштитни паравани и сл). Постојано се споделуваа информации на социјални медиуми на ХОПС за заштита од Ковид-19 вирусот. Исто така беа испечатени 3500 брошури со информации за превенција од Ковид-19, и

во рок од 6 месеци беа дистрибуирани помеѓу ЛКУД и СР. Реализирани се и **305** едукативни советувања со луѓето кои употребуваат дроги и **250** со сексуалните работници и нивните семејства а кои се однесуваа на заштита од ковид инфекција. Со помош и поддршка на Владата на РСМ, Фондација Отворено Општество Македонија, Град Скопје и Цивика, беа набавени и дистрибуирани **978** хуманитарни пакети со храна и хигиенски производи, од кои **591** на луѓето кои употребуваат дроги и **387** на сексуалните работници и нивните семејства. Исто така со поддршка од Владата на РСМ беа поделени **602** суплементи за зајакнување на имунитетот помеѓу луѓето кои употребуваат дроги и **258** помеѓу сексуалните работници и нивните семејства.

4. Рехабилитација и ресоцијализација на ЛКУД (луѓе на супституиска терапија, апстиненти, корисници на дроги кои сакаат да се лекуваат и се стремат кон апстиненција) преку обезбедување психолошка поддршка на ЛКУД

Во 2020 година тимот од двајца психолози и психијатар во Дневниот центар за рехабилитација и ресоцијализација на корисници на дроги и нивни семејства контактираа со 100 различни ЛКУД и семејства, и беа дадени вкупно 989 услуги. Рехабилитацијата и ресоцијализацијата на ЛКУД вклучува психолошка и терапевтска поддршка од психолог и/или психијатар. Советувањата и терапевтските сесии се индивидуални, или работа со семејството, ги прави психолог или психијатар, а по потреба се прават и ко-терапевтски сесии. Од почетокот на пандемијата нашиот тим започна да евидентираат значително зголемување на бројот на клиенти кои бараат психолошка помош и поддршка поради изразено нарушување на менталното здравје како директна последица од пандемијата. Кај луѓето кои употребуваат дроги доведе до зголемена употреба и комбинирање на разни дроги, до ризик од предозирање, до нарушување на личните и семејните односи и сл. Поддршката од психолог и психијатар им помогна на луѓето кои употребуваат дроги и нивните семејства полесно да се справат со ситуацијата, а воедно и да работат на нивната ресоцијализација во општеството, превенција од рецидиви, одржување на добри семејни релации.

5. Социјална ре-интеграција на ЛКУД и СР во општеството преку овозможување на психо-социјална и економска поддршка.

Социјална и економска поддршка на луѓе кои употребуваат дроги

Во 2020 година, во услови на пандемија од КОВИД – 19, прогласување на вонредна состојба во државата, голем број од корисниците на сервисите на ХОПС се најдоа во неповолна социо – економска состојба. Социјалните работници и правните советници постојано ги следеа економските мерки кои го донесуваше Владата на РСМ, и ги информираа корисниците на сервисите за поднесување барања, а по потреба и се придружуваа до институции. Отпуштањето на лица кои издржале казна затвор без лични документи претставуваше сериозен проблем со кој се соочија нашите тимови и во 2020 година, бидејќи луѓето кои употребуваат дроги не можат да продолжат со супституиска терапија на слобода без лични документи и здравствено осигурување, а вадењето на потребните документи за време на вонредна состојба и пандемија беше многу отежнато. Овој проблем се провлекува долги години наназад и ХОПС постојано преку застапување се обидува да обезбеди системско решавање на истиот. Социјалните работници контактирале 401 различен клиент и дадени се вкупно 5781 социјална услуга. Од нив, 68 клиенти добиле информации и консултации за добивање на документи, 102 добиле информации за социјална помош и заштита, 48 клиенти за здравствено осигурување. 16 клиенти се придружувани до различни институции и организации за остварување на нивните права, покриени административни такси, лекови и партиципации во здравство.

Социјална и економска поддршка на сексуални работници

Со отпочнување на глобалната пандемија сексуалните работници се најдоа во многу неповолна ситуација. Полицискиот час, карантините, затворените кафеани и кафулиња ги оставија сексуалните работници без основни средства за егзистенција.

Социјалните работници постојано ги информираа за мерките донесени од владата, ги мотивираа и даваа поддршка за поднесување барања за остварување на правата од социјална заштита, добивање лични документи и здравствено осигурување. Во 2020 година контактирани се 163 различни сексуални работници и дадени вкупно 6118 услуги, од нив 278 СР добиле информации и консултации за добивање на документи, 188 сексуални работници за социјална заштита и 213 за здравствено осигурување.

Поради рестриктивните мерки за превенција од Ковид-19 во Дневниот центар од отпочнување на пандемијата не бевме во можност да ги овозможиме сите услуги (користење туш, стилист, перење алишта бидејќи кај овие услуги посоти ризик од пренесување на вирусот) но беа поделени 152 топли оброци, Пред започнување на пандемијата 14 сексуални работници повеќе пати ја користеле услугата користење на туш, 9 СР повеќе пати користеле машина за перење.

Психолошка поддршка на СР

Во периодот од јануари до март 2020 година психолошкиот сервис се одвиваше континуирано, со присуство на психологот од два пати неделно (вторник и петок) во Дневниот центар за поддршка на сексуални работници и нивните семејства. Со прогласување на вонредната состојба, услугите на психологот се модифицираа почитувајќи ги мерките за заштита од вирусот. Во периодот од март до декември 2020 година најголемиот број на услуги психологот ги реализира телефонски. Психологот беше во постојан контакт со клиентите и на тој начин овозможи психолошка поддршка на сексуалните работници и нивните семејства во време на пандемија. Во месец јули одржа и онлајн работилници со СР од затворена сцена на тема „Ментално здравје за време на пандемија“. Врз основа на потребите на СР и проценката на психологот и во модифицирани услови на работа се одвиваа и индивидуални психотерапии со физички присуство на клиентите, каде беа почитувани мерките за заштита од КОВИД 19. Психологот дал услуги на 50 различни СР, вкупно 304 посети во сервисот и дадени 571 услуга.

6. Заштита на човековите права на ЛКУД и СР со посебен фокус за заштита на здравствени, социјални и економски права, заштита од дискриминација и родово базирано насилство преку обезбедување на правна поддршка.

Правниот сервис функционираше во континуитет, работата беше прилагодена согласно Ковид-19 мерките и препораките, па така во првата половина услугите се даваа он лајн, преку телефон и по исклучок со физичко присуство и состанок со клиентот. Услугите на **луѓето кои употребуваат дроги** се дадени преку теренски активности и во дроп ин центри, контактирани **95 различни клиенти** и дадени **837 услуги**. Најголем број услуги се дадени од областа на **кривично право (282 од кои 9 услуги се дадени за кривично дело по член 215)** а потоа следат **управното право (198)**, па **граѓанското (155)** и **семејното право (107)**. Дискриминација заради зависност и нееднаков третман врз основа на здравствена состојба во 2020 година е евидентирана во **осум случаи**, во **три случаи** евидентирана е тортуре, нехумано и деградирачко постапување и забрана за дискриминација и **три случаи** на повреда на право на пристап до здравствено осигурување и здравствена заштита. Документирани се вкупно 14 случаи на сериозно прекршување на правата на ЛКУД во 2020 година.

Тимот на правниот сервис контактираше со **79 различни СР** и дадени се вкупно **896 услуги**. Најголем број услуги се дадени од областа на **кривично право (384)** а потоа следат **управното право (198)**, па **граѓанското (85)** и **семејното право (183)**.

Во 2020 година има значително зголемување на услугите од кривично правната област. Тоа се должи на интензивното советување во првите неколку месеци од кризата поврзано со ограничувањата воспоставени со мерките и препораките на влада како и со кривично правната одговорност од непочитување на истите. Правните советнички документирале 14 случаи на родово базирано насилство и

прекршување на правата на сексуалните работнички од кои и еден феминизид, кога сексуална работничка беше убиена од страна на нејзиниот партнер. Од овие документирани случаи, 4 клиентки беа мотивирани да започнат соодветни постапки со тимовите на ХОПС или партнерски организации (Трансформа и Коалиција Маргини).

ХОПС обезбедува **бесплатни застапување во стратешки случаи на кршење на човекови права** на сексуалните работници и луѓето кои употребуваат дроги. Застапувањето е пред судовите во РСМ, но и пред Европскиот суд за човекови права.

Во 2020 година активно се водат 4 случаи за статешко застапување на **сексуалните работнички**. Од овие вкупно 4 активни случаи (некои се започнати во претходните години или претходниот период на известување оваа година), 1 случај е пред Европски суд за човекови права. ЕСЧП.

Активно се водат и 9 случаи за статешко застапување на **луѓе кои употребуваат дроги**. Од овие 9 активни случаи некои се започнати во претходните години. Во февруари 2020 година Европскиот суд за човекови права донесе пресуда со која утврди повреда на членот од двајца корисници на дроги на кои во 2010 година противправно им беше земен и обработен ДНК примерок. Во октомври 2020 година Европскиот суд за човекови права донесе пресуда со која утврди повреда на правата на двајца корисници на дроги поради незаконско откривање на нивните медицински податоци на полицијата.

7. Поддршка, помош и интеграција на деца во ризик

ХОПС од 2012 година овозможува поддршка и помош на деца во ризик со цел нивна социјализација и интеграција во општеството. ХОПС работи со три групи на деца и тоа: деца на корисници на услуги на ХОПС, деца кои употребуваат дроги и деца кои се во социјален ризик вклучително ризик од употреба на дроги и сексуална експлоатација.

Со децата работат педагог, социјален работник, уметник и психолог. Целта на овој сервис е да преку помош во редовното образование, тематски едукации, креативни работилници и психолошки советувања и едукации да им се овозможи на децата да ги надминат менталните, и социјалните проблеми со кои се соочуваат и полесно да се социјализираат и интегрираат во системот со што ќе се избегне ризикот од злоупотреба на дроги на мала возраст, ризикот од сексуална експлоатација и трговија со луѓе, како ризикот од евентуален судир со законот. Работата со деца се изведува на терен, односно во домовите на децата или местата каде престојуваат (ако се без постојан дом), во Центарот за рехабилитација и ресоцијализација на ХОПС, во малите групни домови во Скопје и он - лајн со децата во воспитно поправниот дом и малолетничкиот затвор. Едниот сегмент е поддршка на деца кои употребуваат дроги, а другиот вклучува деца чии родители

употребуваат дроги, деца сместени во јавни установи за згрижување деца, и деца на сексуални работници.

8. Зајакнување на заедниците на ЛКУД и СР за застапување за сопствените интереси и права.

Во 2020 година со цел зајакнување на заедницата на сексуални работници беа предвидени врснички едукативни работилници на тема активизам и декриминализација на сексуалната работа, односно требаше досега зајакнатите и обучени сексуални работници своите знаења на овие теми да ги пренесат на останатите припадници на оваа заедница во 5 града во земјава, но поради корона кризата овие активности не се реализираа, а средствата беа пренаменети. Не постоеше можност истите да бидат реализирани он-лајн бидејќи значителен дел од заедницата нема доволно вештини но и можности (понови андорид телефони, постојан интернет и сл.)за следење на едукации он-лајн.

Правно зајакнување на заедниците (паравници)

Поради вонредната состојба и сите изречени мерки од страна на Владата, тимот на ХОПС континуирано контактираше со паравниците одговорни за контакти со сексуалните работници преку телефон и он-лине состаноци. Исто така правниот тим на ХОПС, изготви документ со сите мерки донесени од владата, кои би биле од важност за сексуалните работници, со цел паравниците навремено и точно да ги информираат СР кои ги контактираат, но и тековно ги известуваше за новите мерки, бидејќи во овој период секојдневно се носеа уредби со сила на закон. На 14 мај се одржа он-лине обука за паравници и теренски работници кои работат со сексуални работници, за економските мерка за време на вонредна состојба со посебен осврт на гарантирана минимална помош и општо за вонредна состојба, кога се прогласува и одговорностите за непочитување на мерки изречени во вонредна состојба. Се одржаа и 3 работилници за зајакнување на СР заедницата, од кои како продукти произлегоа 2 подкасти: едниот за родово базирано насилство со кое се соочуваат сексуалните работници со кој подкаст беа дел од глобалната кампања за против родово базирано насилство (16 дена активизам).

Во 2020 година паравниците од програмата за поддршка на сексуалните работници ги дале следните услуги: Скопје дадени се вкупно 444 на 37 различни СР, Во Гостивар дадени се вкупно 322 на 30 различни, Струмица 204 клиенти на 41 различен клиент, Струга дадени се вкупно 142 на 14 различни, Охрид дадени се 254 услуги на 62 различни клиенти. Во Скопје, Гостивар и Струмица најдоминантен проблем е родово базирано и семејно насилство, а во Струга и Охрид најголем број од услугите се дадени во врска со мерките за заштита од ковид вирусот.

Во 2020 година за првпат се воспостави параправен сервис и помеѓу ЛКУД заедницата, беа избрани 4 параправници и 2 гејткисери кои преку 4 обуки беа обучени за работа. Во периодот од август до декември 2020 година овие параправници и гејткисерите контактирале вкупно 112 нови клиенти од неопијатната но и од опијатната сцена. Тимот најчесто ги информираше клиентите за членот 215 и 216 од кривичниот закон и член 20 кој претставува прекршок, каде што им беа објаснети раликите помеѓу членовите одделно. На најголемиот дел од клиентите им беа презентирани сите сервиси кои ги нуди ХОПС, како да ги искористат услугите и каде да се обратат. Некои од клиентите беа упатени кај адвокат, психолог, до теренското ХИВ тестирање или до социјален работник за хуманитарен пакет. Поголемиот дел од контактираните клиенти ја стекнаа довербата на параправниците и го уверуваа тимот дека при потребна помош ќе го контактираат параправникот со кој оствариле контакт, за тој потоа да ги упати до компетентниот сервис на ХОПС (адвокат, социјален работник, психолог, психијатар, хив тестирање и др) каде би ја добиле потребната услуга.

Во текот на месец декември тимот на параправници и гејткисери беше дел од онлајн работилница на тема “Креативен концепт за изработка на информативно/едукативни материјали за корисници на Клубски дроги” на која се работеше на дизајн и текст за шест психо активни супстанции (ЛСД, МДМА, канабис, магични печурки, амфетамин, кокаин). Тимот тука доби задача подетално да ги истражи сите психоактивни супстанции, со што ги зголеми своите познавања за супстанциите кои беа обработувани. По изработката на новите флаери, тимот ќе биде комплетно подготвен за спроведување на теренски активности на музички фестивали, дискотеки и локали, бидејќи помина голем број на обуки и работилници преку кои го подигнаа професионалниот капацитет. До крајот на оваа година беа испечатени едукативни материјали за пет психо активни супстанции: амфетамин, МДМА, кокаин, канабис, магични печурки.

Со оглед на тоа дека трендовите секаде во светот па и кај нас се дека се зголемува употребата на неопијатни ПАС, за сметка на опијатните ПАС, развивањето и пристапот до оваа сцена е од големо значење.

Во 2020 година со цел справување со последиците од Ковид кризата беа избрани и ангажирани 3 тројца нови параправници од ЛКУД заедницата, преку кои се очекува да се остварат контакти со нови ЛКУД особено до оние кои се вработени или бараат работа и се соочуваат со потешкотии во вработување или задржување на работното место (дискриминација, прекршување на права од работен однос и сл.).

9. Зголемен опфат на корисниците на услуги преку надградување на постоечките сервиси и подобрување на квалитетот на истите.

Пандемијата и кризата која произлезе од неа предизвика сериозни предизвици за одржување на континуитетот и квалитетот на функционирање на сервисите. Како што може да се види од погоренаведените резултати ХОПС се прилагоди на новонастанатата ситуација и овозможи континуирано пружање на постоечките

услуги без да бидат корисниците ускратени од овие услуги, што во вакви вонредни услови претставува огромен успех за тимовите на ХОПС.

ЕДУКАЦИЈА, ДОКУМЕНТИРАЊЕ И ИСТРАЖУВАЊЕ

Оваа програма треба да овозможи поддршка во функционирање на Програмата Застапување и Програмата Сервиси преку прибирање и анализа на податоци и документирања кои ќе даваат ажурен преглед на состојбата и потребите кај целните групи/корисниците, како и преку изработка на документи, студии, извештаи и предлози за подобрување на постоечките и/или за воведување на нови политики од важност за корисниците. Исто така оваа програма треба да овозможи едукација на претставници на институции, студенти, новинари, други здруженија и персоналот на организацијата со цел зголемување на нивните знаења, но и јакнење на нивните вештини за работа со корисниците. Програмата се реализира преку три посебни програмски аспекти: едукација, документирање и истражување.

Целни групи: ангажирани лица во ХОПС, здруженија, фондации, институции и организации.

Цели на програмата:

1. Систематизирани податоци за потребите и практиките на маргинализираните заедници и влијанието на постоечките политики и стратегии врз маргинализираните заедници
2. Креирани алатки и препораки за подготовка и спроведување на хумани и ефективни политики, програми и стратегии за областите на делување
3. Зајакнати капацитети на донесувачи на одлуки, професионалци и здруженија во однос на принципите, знаењата и практиките за работа со маргинализираните заедници и промоција на нивните права

Активности:

- Постојан мониторинг на сервисите за заедниците, нивниот опфат и соодветност на потребите; достава на податоци за официјална статистика на националните институции и извештаи за меѓународни агенции.
- Документирање на случаи за повреда на човекови праваи подготовка на извештаи во сенка. Ова го има погоре за документирањ на случаи,
- Евалуација на Националната стратегија за дроги 2014-2020.
Спроведена е евалуација на Националната стратегија за дроги на Република Македонија 2014-2020. Евалуацијата е испечатена и доставена до релевантните чинители. Ова е прва независна евалуација на национална стратегија за дроги во нашата земја. <https://hops.org.mk/evaluacija-na-nacionalnata-strategija-za-drogi-na-republika-makedonija-2014-2020/>
- Во 2020 година во соработка со Коалиција Маргини ХОПС изготви Анализа на модели за политики за дроги која може да ја видите на следниот линк:

<https://hops.org.mk/dekriminalizacija-na-drogite-kako-osnova-za-humana-i-efektivna-politika-za-drogi/>

- Во 2020 година беше изготвена Анализа и следење на прибирањето и трошењето на акцизите за алкохол и тутун која можете да ја најдете на следниот линк: <https://hops.org.mk/hops-ja-izdade-novata-publikacija-proizlezena-od-monitoringot-na-budzetot-na-ministerstvo-za-zdravstvo/>
- Мониторинг на квалитетот на програмите за лекување на зависности и децентрализацијата на лекувањето во Скопје. Овие активности не беа реализирани бидејќи поради политичката и здравствената сотојба во земајва овој процес беше одложен.
- Во 2020 година изготвен е ВОДИЧ за организирање на работилници со деца во мали групни домови кој може да го најдете на следниот линк: <https://hops.org.mk/vodich-za-organizirane-rabotilnici-so-deca-vo-mali-grupni-domovi/>

ЗАСТАПУВАЊЕ

Оваа година иако беше година на светска пандемија и економска криза, ХОПС максимално се посвети на активностите за застапување за декриминализација на личната употреба на дрогите, вклучително и канабисот, застапување за декриминализација на сексуалната работа и застапување за обезбедување на одржливост на програмите за намалување на штети и поддршка на сексуалната работа. Покрај овие три главни фокуси за застапување, ХОПС генерално застапуваше за унапредување на правата на ЛКУД вклучително и деца кои употребуваат дроги и СР.

А) Декриминализација на личната употреба на дроги вклучително и канабисот

ХОПС во текот на цела 2020 година максимално застапуваше за декриминализација на личната употреба на дрогите, вклучително и канабисот. За остварување на оваа цел заедно со Коалиција Маргини уште од минатата година се направи план за застапување за декриминализација, кој меѓу другото за 2020 година предвидуваше директна работа со донесувачи на одлуки (парламентарци, влада, министерства) преку учество во работни групи, пишување на предлог амандмани (Закон за контрола на опојни дроги, Кривичен Законик, ЗППЈРМ), изготвување на компаративна анализа на два модели на декриминализација (Португалија и Холандија) и Организирање конференција за регулирање на дрогите, како и континуирана кампања преку социјални и традиционални медиуми за издигнување на свеста за придобивките од декриминализацијата на личната употреба на дрогите, вклучително и канабисот. Од почетокот на 2020 година овие активности континуирано се спроведуваа, ХОПС со тројца свои

претставници беше дел од работната група за изготвување на Националната стратегија за дроги 2021-2025 и Акцискиот план кон и преку оваа работна група застапуваше во Стратегијата да се опфати и декриминализација на личната употреба на дроги, поради што во нацрт верзијата е предвидена активност измена на релевантните закони. Исто така ХОПС заедно со Коалиција Маргини, во јануари-февруари 2020 година изготвија предлог амандамни на Законот за контрола на опојни дроги и истите беа доставени до Собрание на РСМ и континуирано имаше комуникација со пратеници и во претходниот и сегашниот праламентарен состав но и со претставници од власта со цел застапување за усвојување на овие амандмани. Во меѓувреме ХОПС самостојно или со Коалиција Маргини спроведуваше континуирана кампања, преку континуирано објавување на текстови, содржи на социјални медиуми, организирање на поткасти и он-лајн разговори и сл со цел подигнување на свеста кај јавноста и клучните доносители на одлуки за потребата од декриминализација на личната употреба на дрогите вклучително и канабисот. Во втората половина на 2020 година ХОПС стана дел и од иницијативата за декриминализација и легаклизација на канабисот **#Операција Ослободување** преку која иницијатива заедно со други организации започна сериозна јавна кампања преку континуирани гостувања на медиуми, како и континуирани состаноци со донесувачите на одлуки. Овие процеси ХОПС воедно ги користи и за застапување за декриминализација на употребата не само на канабисот туку на сите дроги, преку законски измени но и практична примена, како и за обезбедување на одржливост на програмите за намалување на штети и програмите за поддршка на СР преку обезбедување на процент од Фондот кој треба да се воспостави со Законот за контрола на опојни дроги.

Меѓународната конференција за регулација на дрогите која заради ковид пандемијата се одржа он-лајн беше исклучително успешна бидејќи освен значајните учесници од странство, за прв пат имаше претставници на највисоко ниво од доносителите на одлуки (Министр за здравство, Министер за труд и социјална политика и Министер за правда) како и претставници од правосудниот систем (претставник од МВР, од ОЈО) а во слушатели имаше обвинители, судии и сл. **За прв пат тројца министри од релевантни сектори изјавија дека јавно поддржуваат декриминализација на личната употреба на дроги, дека лично ќе поддржат воспоставување на соодветен модел кој во наш контекст би бил најуспешен.**

Освен позитивното влијание кое се постигна со целата кампања но и конференцијата врз клучните доносители на одлуки, конференцијата го поттикна интересот за ова прашање како кај останатите експерти, професионалци, медиуми и јавноста, така што од тогаш до крај на 2020 година претставници на ХОПС имаа зголемен број на покани за учество во емисии и медиуми по ова прашање. Со истата посветеност ќе продолжиме да работиме и во 2021 година се до конечно постигнување на целта. Исто така во овој период значително ги зајакнавме

соработката со партнерските организации но добивме поддршка и од други организации со што се олеснува процесот на застапување.

Б) Декриминализација на сексуалната работа

Во текот на 2020 година и покрај постоење на Ковид-19 криза ХОПС заедно со СТАР-СТАР и Коалиција Маргини континуирано продолжија да работат на остварување на целта за воспоставување на модел за декриминализација на сексуалната работа во РСМ. ХОПС заедно со СТАР-СТАР и Коалиција Маргини во овој извештаен период, како дел од Платформата за декриминализација на сексуалната работа поднесовме Декларација за декриминализација на сексуалната работа.

Декларацијата беше потпишана од 7 политички партии кои учествуваа на парламентарните избори во јули 2020 година, вклучително и од двете најголеми партии СДСМ и ВРМО ДПМНЕ. Сепак, Платформата одлучи за да не се загрози предизборно целиот процес на обезбедување на поддршка, потпишувањето на декларацијата не се објави во јавност. По формирање на влада, Платформата за декриминализација поднесе и иницијатива за декриминализација на сексуалната работа за владината програма за 2021 година. Останатите предвидени активности на застапување како средби со клучни доносителни на одлуки како и изготвување на предлог закон е одложен за следната 2021 година поради надворешни влијанија (вонредната сосостојба заради Ковид-19, немањето на функционални државни органи, односно распуштен парламент, техничка влада, парламентарни избори и формирање на нова влада). Во текот на 2020 година исто така беше зајакната соработката со СТАР-СТАР но и со други организации како Хелсиншки Комитет преку Медуза, кои станаа значајни поддржувачи за декриминализација на сексуалната работа. За меѓународниот ден на сексуалните работници 02 јуни како ХОПС заедно со Стар-Стар и Медуза организираше он-лајн кампања каде повторно беше покренато прашањето за декриминализација на сексуалната работа. Исто така за меѓународниот ден за борба против насилство врз сексуалните работници 17 декември ХОПС и Коалиција Маргини го поддржаа Стар-Стар во организацијата за одбележувањето на овој значаен ден за подигање на свеста за заштита од насилство и унапредување на правата на сексуалните работнички.

В) Застапување за обезбедување на одржливост на организацијата и програмите

Обезбедување на одржливост на програмите за намалување на штети и програмите за поддршка на СР е постојан предизвик со кој се соочувавме и во изминатава година на кој со континуирани активности за застапување работиме во ХОПС. Одржливоста на програмите се бара преку неколку можности: првата е обезбедување на институционализација на нашите програми преку Програмата за превенција од ХИВ, втората е преку лиценцирање за давање на психо-социјални услуги и преку лиценцирање за давање на бесплатна правна помош согласно Законот за БПП, третата преку

обезбедување на финансии од локалната самоуправа, четвртата е обезбедување на финансиска поддршка од акцизите и петта е обезбедување на финансиска оддржливост преку Фондот кој треба да биде воспоставен со новиот Закон за контрола на опојни дроги, од добивката на компаниите кои ќе произведуваат и тргуваат со канабис. Досега, ХОПС како дел од Платформата за борба против ХИВ во предизборниот период до партиите кои учествуваа на парламентарните избори 2020 поднесе Декларација за институционализирање на програмите за ХИВ вклучително и програмите за намалување на штети. Целта на ова декларација е граѓанските организации да бидат препознаени како даватели на услуги од здравствен заштита, да се стандардизираат услугите и да се обезбеди долгорочна одржливост на овие програми.

Во месец септември веднаш по составувањето на новата Влада, беше подесена Иницијатива од Платформата за ХИВ од која дел е и ХОПС. Иницијативата е за измени во Законот за здравствена заштита со кои ќе се овозможи институционализирање на програмите за ХИВ вклучително и програмите за намалување на штети, граѓанските организации да бидат препознаени како даватели на услуги од здравствен заштита, да бидат стандардизирани и да се обезбеди долгорочна одржливост на овие програми. Преку овие законски измени би се постигнала делумна финансиска стабилна одржливост. Во Март 2020 година ХОПС се лиценцираше како организација за давање на БПП согласно Законот за БПП. Поради ковид кризата и посебните протоколи за работа ХОПС во 2020 не успеа да се лиценцира како организација за давање на социјални услуги согласно новиот Закон за социјална заштита, но во 2021 година тоа ќе биде приоритет со цел обезбедување на одржливост на психосоцијалните услуги во програмата за намалување на штети поддршка на СР и програмата за рехабилитација и ресоцијализација. ХОПС исто така континуирано работи на воспоставување и унапредување на соработката со општините и Градот Скопје со цел обезбедување на финансиска поддршка за програмите. Досега во континуитет 9 години обезбедуваме делумна поддршка од Град Скопје за програмата за рехабилитација и ресоцијализација и програмата за намалување на штети, но оваа година особено се залагаме да ја унапредиме соработката и со останатите градски општини преку заедничко аплицирање на повици за соодветни грантови. Досега аплициравме со Општина Шуто Оризари на повикот од МТСП со Светска Банка, но до заклучување на овој извештај сеуште немаме конечен одговор дали ни е прифатена апликацијата.

ХОПС во континуитет работи на обезбедување средства од акцизи и јавни давачки, но за жал досега не успеавме да обезбедиме финансирање од овие средства за нашите програми. Меѓутоа со новиот Закон за контрола на опојни дроги се отвара одлучна моќност да се обезбеди трајно и сеопфатно финансирање на програмите преку новиот Фонд кој треба да се воспостави со овој закон, од дополнителните давачки кои производителите и трговците со канабис ќе го плаќаат дополнително од својата заработка. Затоа во изминатата година ХОПС интензивно работи на лобирање и застапување за издвојување на сигурен процент од овој фонд кој ќе биде наменет исклучиво за финансирање на програмите за намалување на штети и поддршка на ср и програмите за третман на зависност од дроги. За ова однесовме амандман до Собрание (бидејќи законот е во Собрание), застапуваме заедно со партнерските организации преку Операција ослободување, преку процесот на пишување на стратегијата и акцискиот план, како и сите останати активности на застапување. Првично имаше најави дека овој Закон ќе се донесе

до крај на 2020 година, но тоа не се случи, со што сеуште останува отворена можноста да се излобира вакво финансирање од тој иден Фонд.

Г) Останати активности на застапување

Спроведена е евалуација на Националната стратегија за дроги на Република Македонија 2014-2020. Евалуацијата е испечатена и доставена до релевантните чинители. Ова е прва независна евалуација на национална стратегија за дроги во нашата земја. <https://hops.org.mk/evaluacija-na-nacionalnata-strategija-za-drogi-na-republika-makedonija-2014-2020/>

Нацрт на Националната стратегија за дроги 2021-2025 и Акцискиот план 2021-2023 е изработена и доставена за мислење до ЕМЦЦДДА, како и до засегнатите институции надлежните институции кои не беа дел од формалната работна група. Откако ќе се добијат нивни мислења, ќе се финализираат документите и ќе бидат започната формалната постапка за усвојување на оваа стратегија и акцискиот план од Владата на РСМ. Се очекува Владата на Република Северна Македонија да ја усвои стратегијата и акцискиот план во првиот квартал од 2021 година. Во стратегијата и акцискиот план предвидено е унапредување на програмите за намалување на штети, програмите за третман, обезбедување на одржливо финансирање (преку фондот кој треба да се воспостави со новиот Закон за контрола на опојни дроги но и преку државниот буџет но и локалните буџети)

Партнери и Донатори

ФООМ - Институционална поддршка за ХОПС, 01.01.2020 - 31.12.2020

ФООМ - Унапредување на здравјето на луѓето кои употребуваат дроги преку обезбедување на континуирано финансирање на програмите за намалување на штети од националниот буџет, 01.12.2019 - 30.11.2020

ФООМ - ЕУ - Пристап до правда за најмаргинализираните, 08.01.2020 - 07.07.2021

ФООМ - Заштита на социо - екомонските и работничките права и правно зајакнување ба луѓето кои употребуваат дроги и сексуалните работници во време на КОВИД - 19, 01.07.2020 - 30.06.2021

Министерство за здравство - Превенција на ХИВ кај клучни популации - програми за лица кои инјектираат дроги (ЛИД) и сексуални работници (СР) во Скопје

Град Скопје - Дневен центар за намалување на штети од злоупотреба на дроги и нивни семејства, 01.03.2020 - 31.12.2020

Град Скопје - Дневен центар за рехабилитација и ресоцијализација на корисници на дроги и нивни семејства, 01.02.2020 - 31.12.2020

Влада на РСМ – Генерален секретаријат

УНИЦЕФ - Креативни и едукативни активности за поддршка на деца во мали групни домовоии поправни установи во период на самоизлолација предизвикана од КОВИД - 19, 16.04.2020 - 16.08.2020

УНИЦЕФ - Креативни и едукативни активности за поддршка на деца во мали групни домовоии поправни установи во период на самоизлолација предизвикана од КОВИД - 19, 01.09.2020 - 30.11..2020 фали декември мај

ОБСЕ - Фонд за одговор на КОВИД - 19, 12.08.2020 - 12.11.2020

Цивика Мобилитас - Креативна акција за општествени промени - Граѓански ангажнам на луѓето во социјален ризик, 01.06. 2019 - 01.07.2020

Заедно Посилни / глобален фонд - Одржливост насервисите и клучни популации во Македонија, 01.04.2019 - 31.12.2021

Влада на Република Северна Македонија - Генерален секретаријат - Финансиска поддршка на здруженија и фондации за мерки за справување со КОВИД - 19 кризата, 01.07.2020 - 31.12.2020

Граѓански ресурсен центар - ова е проектот што го добивме за пакети го нема во листата на сањица

Отворена порта - Заштита на сексуалните работници од насислство и трговија со луѓе, 16.04.2019 - 30.06.2020